

סוד ה'אתחלתא'...

יום עיון לקראת עשירי בטבת-מכון מאיר

1. מלכים ב' כה' א'

(א) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית לְמָלְכוֹ, בַּזֹּחֶדֶשׁ הָעֲשִׂירִי בַעֲשׂוֹר לַזֹּחֶדֶשׁ, בָּא נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל הוּא וְכָל-זָוִילוֹ עַל-יְרוּשָׁלַם, וַיִּזְוֹן עָלֶיהָ; וַיָּבִנוּ עָלֶיהָ דִּיקָ, סָבִיב. ב. וַתָּבֹא הָעִיר, בְּמִצּוֹר, עַד עֲשֵׂתִי עֲשִׂירָה שָׁנָה, לְמָלְךְ צִדְקִיָּהוּ. ד. וַתִּבְקַע הָעִיר, {וַזוּ וּבַזֹּחֶדֶשׁ הַחֲמִישִׁי, בַּשְּׁבַעַה לַזֹּחֶדֶשׁ--הִיא שָׁנַת תְּשַׁע-עֲשָׂרָה שָׁנָה, לְמָלְךְ נְבֻכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ-בָּבֶל: בָּא נְבֻזַרְאֲדָן רַב-טַבָּחוֹת, עֶבֶד מֶלֶךְ-בָּבֶל--יְרוּשָׁלַם. ט. וַיִּשְׂרֹף אֶת-בֵּית-יְהוָה, וְאֶת-בֵּית הַמֶּלֶךְ; וְאֶת כָּל-בֵּתֵי יְרוּשָׁלַם וְאֶת-כָּל-בֵּית גָּדוֹל, שָׂרָף בָּאֵשׁ רַב-טַבָּחוֹת.

2. גמרא תענית כט' א'

חרב הבית בראשונה דכתיב) מלכים ב כה, ח (ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם וישרוף את בית ה' וגו' וכתוב) ירמיהו נב, יב (ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם וגו' ותניא אי אפשר לומר בשבעה שהרי כבר נאמר בעשור ואי אפשר לומר בעשור שהרי כבר נאמר בשבעה הא כיצד בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו שנאמר) ירמיהו ו, ד (אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא.

3. עין איה שבת ב' ב' קפא'

כח הגידול והצמיחה אשר שם השי"ת בקרב כל צומח, וביתר שאת בקרב החי והאדם, שמהתחלות הקטנות והמצומצמות במדתן יתרחב הדבר לבא לידי השלמה גמורה, ומחומר קטן ודל, שכפי קטנו הכמותי כן הוא ג"כ קטנו האיכותי בכחות דלים וחלשים, יצא אדם גדול ושלם בתכונותיו, עומד לגדולות במעלותיו הנפשיות, מזה אנו יודעים כמה גדולה

היא האחריות בשמירת כל ענין מקלקול בהתחלתו. כי החסרון היותר קטן המתערב בהתחלה, ממנו תוצאות להמון קלקולים רבים. כי הכח המגדל יקח עמזו את כח המקלקל ג"כ להפרותו ולהרחיבו, כפי אותה המדה שהוא מרחיב את הכחות הטובים המתיחסים לחומר הטוב.

4. גמרא ברכות ט' א'

אמר ר' אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר) דברים טז, א (הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא) במדבר לג, ג (ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישאל תנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב:

5. עין איה ברכות א' קיב'

"א"ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, וכשיצאו לא יצאו אלא ביום." הגאולה מעבדות לחירות בכלל, פועלת בכלל עם-שלם שני ענינים. האחד הוא החופש שירגיש בנפשו התרוממות שיצא מכלל שפלות העבדות ונעשה בן חורין ואדון לעצמו. והשני הוא הפעולה הנגלית בעולם, בהיותו עם חפשי חי ופועל. ובישראל עוד יתר שאת לשני אלה, כי החופש הפנימי הוא התחלה לשלמות עצמם, בקדושת המדות בתורה ומצותי וחכמתה. והחופש הגלוי החיצוני, הוא עומד בישראל להיות לאור גויים, כאשר כבר נעשה חלק גדול מזה גם לעת כזאת, ויגמר בתכליתו לעת ירחם ד' את עמו, כי מציון תורה תצא ולתורת ישראל איים ייחלון. ע"כ נחלקו הגאולות לשני חלקים, כשנגאלו ישראל ממצרים הגאולה הפנימית, הי' מבערבי, שע"ז אין העיקר הידיעה והפרסום של זולתם, כ"א ההרגשה הטובה בחופשתם הפנימית. וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, ביד רמה גלוי לכל יושבי תבל, להורות על פעולתם הגלויה בעולם, להשכיל להיטיב לכל ברואי בצלם להאיר

באור ד', כדבר שנאמר "והלכו גוים לאורך, ומלכים לנוגה ורחיק.

6. שם קיג'

"על מה נחלקו על שעת חפזון, דר"א ב"ע סבר חפזון דמצרים."

כי החופש הפנימי תלוי בביטול העבדות, וביטול העבדות צריך להיות מצד מצרים, שהם גורמי העבדות בהחזיקם עצמם לאזונים להם. ובחפזון שלהם והכרתם שאין ראוי שיהיו ישראל עבדים, בזה התחיל ביטול העבדות והתנוצץ החופש הפנימי. ורע"ק סבר חפזון דישאל, שמורה על החופש החיצוני, ללכת קוממיות, ולעשות גדולות ונצורות להיטיב בעולם, שע"ז צריך פעולתם של ישראל והכרתם את יתרונם ותעודתם לפעול על זולתם בעולם. ובאשר שלמות תכלית הגאולה אינה סילוק העבדות לבד, כ"א החירות בפועל והרחבת החיים בדגלה של תורה בעולם. ע"כ מה שנאמר, הוציאך ד' אלהיך ממצרים לילה, מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב, שרק התחלה נקראת גאולת הערב, לערך התכלית הנשגב של גמר הגאולה ביד רמה, למען ידעו כל עמי הארץ כי ד' הוא האלהים אלהי ישראל. אמנם נחלקו הגאולות לשנים, גאולת הערב וגאולת היום, מפני שהיו עתידים לחזור ולהשתעבד. הורה שלא יבא עליהם השיעבוד כ"א להפסיק פעולתם על זולתם, אבל רוממות נפשם ויתרונם העצמי שזכו בה בגאולת הערב דבר זה קיים לעד ולא יסור מהם, "כי לי בני ישראל עבדים"]. ע"כ חובת סיפור יציאת מצרים העקרי הוא בלילה. להורות על תוקף ערך גאולת הערב, והכתוב דייק "הוציאך ד' אלהיך ממצרים לילה."